

pismo iz sobe koja se sužava

miloš lišanin

Uvek me nešto spreći u pisanju. Maločas je to bilo pero. Odjednom je počelo da ispušta mastilo. Ili se pojavi neko. Ili mi stolica neodgovara. U stvari, obično sedim na sanduku za drva i posmatram odsjaj vatre u staklenim vratima. Pomerimo se samo da naložim peć pa sednem i nastavim da gledam plamen. Radim to kad god pijem. A pijem sve češće. I to je jedan od razloga što ne pišem. Pisati pijan je nemoguće! Priča bude rasplinuta, bez ikakvog uporišta vrednog čitanja, ili pisanja. Naročito pisanja. Ili grešim? Možda i grešim, ali to ne nevažno. Pijanstvo je, s druge strane, mnogo lepše od pisanja. I zanimljivije. Nema kontrakcije, pravopisa, lepog ponašanja, dokazivanja, nema žedi za životom koja nas tera da radimo svašta i da se sve dublje uglibljujemo u tom istom životu čije će nas blato jednom, neminovno, progrutati. Ali, tu pomoći nema. Ta, mi smo samo ljudi, stvorenja koja misle da su svesna svega i kojima nema pomoći. Čekamo smrt. Barem oni srečni medu nama koji su shvatili cilj. A svi umremo. Zar onda nije pametnije piti nego sedeti za ovim stolom? Povrh svega, sedeti na neudobnoj stolici, pisati opravdavanja za alkoholizam ili puštiti. Da, biće vrlo neprijatno, čak surovo, ako se na kraju, na bilo kom kraju pokaže da sve ovo nije imalo nikakvog smisla i da je bilo uputnije gledati u vatrnu. Možda se i ugasila. Ipak, neću se okrenuti da to proverim. Nastavici da pišem. Jer, znam da će mi posle, kad me radoznalost savlada, u šta ne treba sumnjati, vatra, ako bude gorela, imati draž pečinskog čuda. Nastavici da pišem. Iako bi bilo zanimljivije da izadem i napijem se ili da pozovem ovde neko društvo, bilo koje, ne biram društvo, da se naprijemo i gledamo vatrnu, pa onda, kada alkohol obori i zadnji nerv, da zaspim bez straha od smrti, od moguće smrti, a ujutro kad se probudim, ako se probudim, budem zadovoljan što sam preživeo i moći da, beata stultitudo, barem još jednom da se napijem.

Pa ne smrti ovo vino! Posle dva litra ništa ne smrdi. Čak je i život podnošljiv posle dva litra. Mislim da će nam nešto ostati i za sutra. Od života. To jest, mislim da ćemo se i sutra napiti. Možda i nećemo. Možda ćemo još samo danas da se naprijemo i nestanemo, možda ćemo u trećem litru pronaći kap neophodnu za bezbedno i potpuno nestajanje, za san o sreći, za ljubav ili nešto treće što se krije u četvrtom litru, što leži zapreteno u sećanju na prva pisanstva, nešto nalik prvom susretu sa ženom koja bi možda mogla da promeni ovaj život, da ga promeni na bolje i od njega načini nešto, bilo šta, nešto lepo, recimo, ili veličanstveno! Ali ćemu? Od kog života? I zašto? Mladost nije prošla zato što smo mi to zeleli — sve prolazi zato što ne umemo da se zaustavimo. Popićemo mi i peti litar. Mislim da hoćemo. Ionako nije ništa ostalo od svetlijne budućnosti, a ni vreme nije pred nama. Vreme postoji samo kada nestaju, baš kao i sreća, a peti je litar nekako najuzbudljiviji jer posle njega otkažu kreteni i ostatne prava ekipa i pitaj, sami ti pitaj, postoji odgovor za sve: život i smrt i imaju svoje rešenje, sve, baš sve ima svoj kraj. Čak i šesti litar. I mi smo pri kraju. Samo još vatra tinja.

Siguran sam da tinja. Još je toplo ovde. Znajim se iako je peć daleko. Možda se znojim i zbog toga što čitavog dana nisam pio. Jedan prijatelj, bivši alkos, reče da je to upala perifernog nervnog sistema prouzrokovana pićem i da su simptomi: znoj, češanje i tako dalje. To me ne brine. Skoro me ništa ne brine. Osim što ne znam, a ne zna ni pomenuti prijatelj, zašto više nemam vizije, ni snove, ništa više nemam. Pražnina. Jednostavno: praznina. Brine me što ne znam šta je sa svim onim divnim bojama iz moje glave. Da li je to jedan od oblika delirija? I da li će mi se snovi vratiti ako izdržim dovoljno dugo bez pića? I koliko dugo? Ili će

mi se vratiti ako nastavim da pišem bez obzira na svrhab, na znoj, na vatrnu, bez obzira što nema šta da kažem, što je stolica neudobna i što sam gladan. A, ko bi to mogao znati? Osim toga, siguran sam da ovo nije pismo »Dragoj Saveti« mada još nisam načisto kakvo je uopšte ovo pismo. Ni zašto ga pišem. Možda bi bilo bolje da gledam u tavanicu. U nešto moram gledati kad sam se već odvojio od vatre. Biće, verovatno, potrebljano mnogo vremena u tom neudobnom položaju da shvati kako je dosadašnji život bio laž, a svaki budući suvišan, ali sada to još ne znam i pišem, uporno pišem nadajući se, valjda, da cu to i time dokučiti i odustati od svega. Od pisanja, najpre. A onda se vratiti svom sanduku. I opet se napiti. A možda se nadam da će mi, napokon, sinuti neka ideja i da cu napisati nešto, verovatno neku od priča o strahu da će sve nestati, biti razneto vjetrom i da necu uspeti da se ostvarim kao što ne uspevam ni da napišem ta PRAVA pismena već zurim u plafon misleći, jednac, da će Reč s neba kroz beli plafon pasti na papir ispred mene. Bolje će biti da ne pišem. I da ne gledam u plafon. Leda me bole i bez toga. Biće dovoljno da gledam u zid ispred sebe. Žut i prazan. Zid, mogao bih i da smislim nešto s tim zidom. Na primer, mogu da zamislim kako opet imam sve one slike u glavi pa ih naslikam i okačim. Pusta sećanja. Ali mogu, isto tako, da zamislim gde bih okačio svoje slike da sam bio pametan i naslikao ih na vreme. Mogu čak i da označim tata mesta. Malim kružićem mesto za eksar, a ispod njega kvadrat, pravougaonik ili veliki krug, zašto ne i krug. To bi već bilo nešto. Nema slika, ali tu im je forma. I to je nešto. Nije više tako mračno, niti je zid tako prosto žut. Biće, ipak, najbolje da se ja okrejem i odem do peći. Tamo je tako jednostavno: samo gledaš u odsjaj vatre i sve je tu, i slike, slike koje se smeruju unutar istog rama. Ili da se sada pojave ortaci s vinom pa da pijemo i zajedno gledamo vatrnu.

Plamičak u koji zijamo namršteni jer je ovo vino gorko. Posle dva litra sve je gorko. Čak je i samoča nepodnošljivo gorka posle dva litra. Mogli bismo i da izademo iz ove zagušljive sobe i utopimo se u masi. Možda je to rešenje: tamo je nemoguće razmišljati, a samoča je, kao i sve drugo, plod naših misli, halucinacija, fata-morgana koja nas prati. Zato ćemo ostati ovde i popiti taj treći litar srećni što smo sami i svesni da će kasnije biti sve lakše jer posle četvrtog litra samoča nam je najbolji prijatelj, a već ne-gde u toku petog njen će lik početi da leluja, da bledi i nestaje pri kraju šestog... nestaje kao što će sve nestati, kao što i drva nestaju u plamenu. Ostaju pepeo i dim.

I duvan nestaje u dimu. Ostanu pune piksle i prazne, porazno prazne kutije. Baš u trenutku kad mi se puši. Kad sam nervozan jer mi se čini da sam bio na tragu nečega, bilo čega, samo da se nešto pojavi i onda ta cigareta koje nema ali koja uspeva da me omete, da mi skrene ovo malo misli s onog bitnog i da me baci skoro u očaj. Ali ne još. Tu su opušći. Ima ih i dugih. Čak i rasipnički dugih! Dakle, nema mesta očaju. Ili iima? Ono »nešto« je nepovratno izgubljeno i dok se pojavi nešto slično biće, znam da će biti potrebljano mnogo izlišnih redova, a može se desiti da i opušaka nestane u meduvremenu, da popušim i one najbezvrednije, ko zna šta sve može biti do tada. Ako išta bude. Jedno je sigurno. Neće biti nikakvog alkohola. Čak ni piva. Sedeću ovde i pisati. Neću se okretati ka vatri, neću gledati ni u šta, samo cu pisati, pisati sve dok ima mastila ili dok ne postanem lud i bez alkohola, lud jer sam bez nje-ga. Možda. Osećam se kao nekakav prastari Kinez na tren pre nego što u oklop kornjače ulije tečni metal, ili što otvorí svoj primerak »Knjige promena« pitajući: »Kuda?« Samo što ja nemam mogućnosti da dobijem odgovor. I

da napustim uzglavlje ovog čoveka koji se nagađao sa smrću; ravnodušnost ne daje ništa i daje sve, a osim toga nisam ni bila u takvom stanju nehaja prema sebi. Bila sam primorana da slušam poslednje reči ovog čoveka i da bdim nad njegovim snom. Plašila sam se da ne zadremam i probudim se ruka u ruci sa smrću. Napolju više nije bilo pesama iz Kurana. Deca su se vratila. Molitve su bile završene. Noć Sudbine će vratiti i dan ključeva grada. Slaba, nežna i tanana svetlost lagano se spušta na brežuljke, terase, na groblja. Top je objavio radanje sunca i zagrmeo je početak pošta. Otac se trgnuo iza sna. Više nije bilo straha na njegovom licu, već panika. Njegov čas je, kao što se kaže, kucnuo. Po prvi put sam prisustvovala hodu smrti. Ništa ona ne zapostavlja, prolazeći i prelazeći preko opruženog tela. Svako biće nastoji da se odupre. Otac je preklinao pogledom; frazio je još jedan sat, još nekoliko minuta; imao je još nešto da mi kaže:

— Malo sam spavao i video sam lik svoga brata; lice mu je bilo pola žuto pola zeleno; smejavao se, mislim da mi se rugao; njegova žena je stajala iza njega i gurala ga; pretio mi je. Želeo sam da izbegnem da ti u ovoj noći pričam o ta dva čudovišta, ali treba da te upozorm na njihovu gramzivost i okrutnost. Njihova krv se hrani mržnjom i zlobom. Oni su opasni. Škrți su i bez srca, lažovi, lukavi i bez ponosa. Život provode u prikupljanju i sakrivanju novca. Sva su sredstva dobra; ne uzmiću ni pred čim. Moj otac se stideo tog sina: govorio mi je: »Ali odakle mu taj poruk?« To je sramota porodice. Pretvara se da je siromašan i čeka zatvaranje pijaće kako bi kupio povrće po najnižoj ceni. Za sve se cenjka, žali se, plače kad je to potrebno. Svima govorи da sam ja uzrok njegove nesreće, da sam ga osiromašio. Cuo sam ga jednom kako kaže sused: »Moj stariji brat je ukrao moj deo nasledstva: pohlepan je i bez milosti; čak iako umre neću imati pravo da nasledim. Dobio je sina. Prepuštam svoju stvar u božje ruke, jedini on će umeti da izvrši pravdu, ovde ili tam!« Znaš li da im se dogadalo, u veoma retkim prilikama, da nas pozovu na ručak. Žena bi jedva skuvala meso zagušeno gomilom povrća. Meso je bilo tako tvrdo da je ostajalo nedirnuto na tanjiru. Sutradan bi ga normalno skuvala za njih same. Niko nije bio glup! Nisu znali da stid, ni oni ni ona. Čuvaj se, idi dalje od njih, zlonameri su... .

Nakon nekog vremena zastoja počeo je brzo da govori. Nisam sve razumela. Hteo je da kaže suštinu ali oko mu se gubilo, odlazio na drugu stranu, vraćalo se na mene, ruka mu je stalno stezala moju:

— Tražim da mi daš oproštaj... Posle će Onaj, koji poseduje moju dušu, moći da je odnese kuda hoće, u svoje cvetne vrtove, u mirne reke ili da je bací u crater nekog vulkana. Ali pre toga, pruži mi milost zaborava. To je oproštaj. Sada si slobodna. Odlazi, napusti ovu prokletu kuću, putuj, živil... Živil... I ne okreći se da viđi veliku nesreću koju ostavljam. Zaboravi i živi... Zaboravi ovaj grad... U ovoj noći znam da će tvoja sudbina biti bolja od sudbine svih žena u ovoj zemlji. Svestan sam, ništa ne izmišljam. Vidim tvoje lice s oreolom izuzetne svetlosti. Upravo si se rodila, ove noći, dvadeset i sedme... Ti si žena... Pusti da te tvoja lepota vodi. Nemaš više čega da se plašiš. Noć Sudbine ti daje ime Zahra, cvet cvetova, lepota, detačnost, ti si vreme koje se odražava u slivu tišine... na vrhu plamena... medu drvećem... na licu neba koje silazi... On se naginje i uzima me. Vidim tebe, tvoja ruka se pruža, ah, kćeri moja, uzimaš me k sebi... ali kuda me vodiš? Odveć sam umoran da bih te pratit... Volum tvoju ruku koja se primače mojim očima... Mračno je, hladno je... Gde si, tvoje lice... Ne vidim više... Vučeš me... je li to sneg, to belo polje? Više nije belo... Ništa više ne vidim... Lice ti se grči, ljuta si... Žuri ti se... Da li je to tvoj oproštaj?... Zah... ra... .

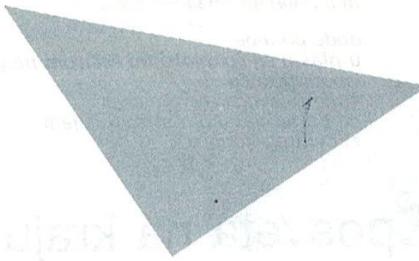
Zrak svetlosti se probio u sobu. Sve je bilo završeno. Jedva sam izvukla svoju ruku iz njegove. Podigoh pokrivač na njegovu lice i ugasih sveću.

sa francuskog Ljiljana JEREMIĆ

da ga dobijem, pitanje je šta bih ja uradio s tim saznanjem. Da li bih ga prokockao kao i toliko toga što polako zaboravljam i napisao se da i to zaboravim? Meni je izlišno predvišati budućnost ili davati savete. Jer, šta vredi govoriti čovjeku koji zažmuri i vidi samo mrak. Medutim, onaj koji pokušava da zamrači ovaj list nije ni okusio čorbuljak mraka i samo prepričava ono što je doživeo neko drugi, neko ko se plasi, ko beži, ko je konačan. Ja, dakle, znam da ovo što radim ne vodi nikuda sve dok za mene odlučuje onaj koji sve doživljava kao bol i patnju i strah, onaj koji mi se zakačio kandžama za ramena i koga vučem kroz život koji ga svakim danom smanjuje, jer ona je podložan prolaznosti kao što je podložan i strahu, kao što podlaže piću. Teši me saznanje da će on, jednoga dana, postati toliko neznanat da više neću morati da ga primećujem i opominjem prepričavajući njegove gluposti recima koje treba daga uveru u uzaludnost svega. Znam da će oslobođiti te bene i ući u svetlost ostavljajući ga da trune u mraku. Ali ne još. On još uvek čuči, uporan, na mom ramenu. Gurka me da se okreneh i pogleda vratu, da odem u kuhiću i jedem, da uzmem to pivce iz frižidera. Zamara me. Evo, sad me nagovara da pozovem prijatelje jer zna da i oni na grbači vuku iste takve kreature koje bi da loču i da nas posade pored

peći, na mesto sa kog se tako lepo vidi vatra. Ili ono što je od nje ostalo. Naterao me je da ovo napišem. Neću da se okrećem! Hoću da ostanem ovde i trpm, ako bude potrebno, njegov bes izazvan cigareta i pićem, njegovo čišćanje, smrad njegovog znoja, njegovo skvičanje zbog vatre... Izdržaću. I neću više da pišem ono što on hoće. Pisacu bilo šta drugo. Ni reći više o piću ili vatri. Ili o njemu. A, da li ostaje još nešto o čemu se može pisati? On, vatra, prijatelji?

A ovo kiselo vino? posle dva litra sve je kiselo. Čak i dosada ima kiseo ukus od kog se osmeh grči, a mozak trne. Ali, ništa je to u odnosu na njenu ukiseljenost posle trećeg litra kada se pribegava jednom pouzdanom sredstvu koje može učiniti taj ukus pikantnim, čak egzotičnim — dakle, popićemo i četvrti litar i biti spremni za pisanje ovog pisma, neupotrebljivog poput svih drugih pisama, neupotrebljivog jer postoji zato što mislimo da nam život ne dočice suštinu i grešimo trudeći se da u to proniknemo. Umesto da radimo. Radimo na petom litru vina koji će učiniti da se prostor dosade suzi jer će nam se i svest sužavati, polako kao ova soba čiji nas zdovi od dima guše, i tek u onom pravom trećem šestom litru nestaneće i dosada kao što sve nestaje.

budno oko

marija jakim

Mora da zbog promene boravka ne mogu da zaspim. Okrećem se. Časovnik me gleda. Uzalud. Moje budno oko uzalud je budno. Toličko se mraka skupilo u njemu da ne razaznaje, ne oseća vreme i ne vidi skazaljke koje se kreću. Ako se kreću.

Nikoleta mi prilazi i »budi« me. Svanjujem: Ova nesonica nije ni zbog kakve promene boravka, ležaja, jer već mesecima, godinama patim od nje. Noć me, grebeći, prigrluje, kao da se i sama plasi samoće i sopstvenog mraka. Zato, valjda, traži moje društvo. Prvo ga traži, onda zahteva i, na kraju, otima. Tako se rвemo, šamaramo do zore.

Nikoleta se uvlači u moj krevet.

— Teto, je l'se ti bojiš sama da spavaš?
— Da, a ti?
— Što da se bojim? Čim zaspis — slika!
— Od koga si to čula?
— Pa..., ne znam kako je kod tebe... Na mom kauču je tako — ajdemo kod mene, videćeš!

Ustajem. Nikoleta je ponovo zaspala. U dvorištu zatičem baku s nožem u ruci i kokošku joj pod stopalima. Okrećem se. Uzalud. Ova staričica svake nedelje kleći pred olтарom i glasno izgovara: »Človek raba božja...«. Učinioće to i danas, samo da očerpu oву »rabu ljudsku«.

Vraćam se u sobu. Zavrjujem u policu sa knjigama. Pogleda mi zastaje na odavno podvučenoj rečenici: »Bolest na smrt je bolest svesnog ja«.

Sat je stao. Skazaljke idu samo unazad. Ili, pak, mora se sačekati isto vreme i naviti ga. Odlučim da se vratim:

Salaš... Vidim bakukako, od jutra do sutra, obavlja i muške i ženske poslove, podjednako. Kao da je bila upregnuta u nekakva »božja kola«. Za razliku od dede, koji se nije dao upregnuti. Pre svakog započetog posla je »video« kako u tim kolima (umesto sena) čuči davo i odlazio da se opije.

Ona mu nije verovala nikada i ništa. Kao, uostalom, nikom i ni u šta. Osim u boga.

O tom druženju, pridržavanju i oslanjanju na Njega, nekoliko puta sam uzaludno započinjala razgovor.

Uvek je činila isto: prepričavala mi Bibliju. Isto tako, kao što mi je pre mnogo godina pred spavanje pričala bajke. Za nju je Biblija i bila i

jesta jedna od najlepših bajki, koju se trudila da pročita nekoliko puta, da je što više i što bolje nauči napamet.

Tu njenu bajku (na kojoj sam joj mnogo kasnije zavidela) nikako nisam mogla da unesem u crkvu: na zvuk orgulja sklapam oči, ali osećam kako me ono »nedremano oko« sa ikone sveca omamavljuje, njegovi oreoli obavijaju i svača. Prenem se tek na kraju mise, uplašena i osramočena. Činimi se da tako gola stojim pred bogom i ljudima.

Zato sam često ostajala i za crkve, šćućurena u nekom uglu, i tu čekala kraj »male službe«, za decu. Onda sam brzo počela hodati od ulaznih vrata crkve, stazom u dvorište. Ako bi me ko i video, neka pomisli da sam prva izišla.

Sat ravnomerno otkucava. Kreće. Baka baca pogled na njega dok oblači crkveno odelo, koje znam otakao znam nju. To odelo, koje je bilo bolje i više čuvano od nje same. Pa, i te koške, do jutros...

Tromo i mrzvoljno stavljam nekoliko šapurika u špot, te bacam pogled u lonac sa kokoškom. Na pamet mi padne Šopenhauer, koji okarakterisa pesnike kao pevce koji, kad napišu pesmu, kokodaču kao kad kokoška snese jaje.

Baka odlazi na jutarnju misu. Laka i pokretljiva, ozarena kao da ide na ljubavni sastanak. I ode. Iz sobe iznese i poslednji veselo trun koji je pokupila svojom haljinom sa zemlje.

Da. Zemljia! skazaljke se okreću. Napokon rešim enigmu — zemljia! Njena duša je u dosluhu sa njom. Vidim je kako nešto sadi, presaduje... Pitam se, kakve su tu strasti razgrtane, želje i mogućnosti prekopane. Suze, gnev, bolest — potkopani. Pitam se, ali je ugledam kako iskopava krompir, mrkvu, luk, kao što sam je godinama i vidala.

Po povratku, starica mi pokazuje ručni rad koji je tih dana radila. Objasnjava mi da je i njeni mama radila u tim godinama, i progledala. U osamdesetog!

— Kako progledala? Valjda je nosila naočare?

— Da, ali joj više nisu ni trebale. U osamdesetog!

— Mora da zbog svog ništavila ne vidim ništa, pomislim, i strpam preostale šapurike u špot.

čelarevo, vidik

milosav mirković

ULAZAK U GRAD

Ulaziš u jedan grad na konju, na samaru, ulaziš u jedan a već se otvorio drugi grad, i tako ulaziš ulaziš u jedan drugi, treći i vrt sa šljivama ti ide u susret i vrt sa narandžama i vrt sa ružama, gradovi sa kaldrmom, sa asfaltom sa spomenikom mogilom stadionom, ulaziš u grad na kolesari, na velosipedu ulaziš u majci od lana u gunju od težine, ulaziš nag do pojasa a miris rezede a pelen stoletne lipe pada na tvoja junosačka ramena plamena, ulaziš a niko, nijedno čeljade ruso, ni polubrat ni brat po materi, ni matrož ni ostrač noževa vašarski, niko te ne čeka pod spomenikom pekarom robnom kućom il' stadionom, niko ni zorom ni predvečerjem, niko niko, ni vidikovca ni vidika ni videla, ulaziš Niko a Niko da te čeka ulaziš u jedan grad na konju, na samaru.

SA GLAVOM MEĐU KOLENIMA

*Gовориш као avgust као зрновишне
коштице између секутића месо рујно на врху
Jezika говориш као папрат шустана зујана
Zrnpo зрно са укусом лесника бадема
Salitre kobilta говориш говориш
Sa главом међу коленима са рибом на сувом
Sa дудинјама пресним што плачу за moreuzom
Gовориш до првог прага нesanice
U nedogled kao орао суро што slepilo
Nosi као ваздушни високи крст
Говориш у тишну и нигдину
Polarna светлост ти на врху језика
U плоду више за којом више ни орао ни јелен
Da главу своју да своју сју окрену радосно
Нече*

ŠAGAL U BLAŽEVU

*Ljubičasti jastreb u predvečerje
na prozoru crkve beskrovne
sa uzdama u kljunu od malahita
aerodinamičkog perja,
srčući jardum sa dlanova
jagnje sugare oblači košulju
bosonoge baletine koja uzajahuje
svečevu kobilu na vječki vječeva.*

ČELAREVO, VIDIK

*Ni zvuka, ni zvona, ni štenare
Samo gugutka do ramena, i niže
Levo žaluzine, desno stare, stare,
Kapije do kojih lutići stiže.*

*Podne prolećno, bicikli, dečije
Igračke između i blata i zlata
Odjednom dvorište veliko, nečije
Otvara nebesa i sletište jata.*

*Kuglana u sutor vonja na pšenicu
A perle osice već su za temenom,
Dunav bi pohrlio u zenicu,
I rublje bliznakia pod slemenom.*

*A mi polazimo, mi smo svuda, svuda,
Videli zelena i rumena čuda,
Pa razdvojen, kao nad bunarom
Igramo se čelom prolećnom prevarom.*